

Katarzyna Żukrowska (red. nauk.), *Otwarcie, konkurencyjność, wzrost*

Oficina Wydawnicza SGH, Warszawa 2016

Małgorzata Pawłowska*

Przemiany i modernizacja polskiej gospodarki, jej zależność od zjawisk zachodzących na świecie, a także zmiany charakteru współczesnych procesów gospodarczych sprawiają, że potrzebne staje się podejmowanie i aktualizowanie badań nad wpływem otwarcia krajowej gospodarki na jej konkurencyjność międzynarodową.

Zniesienie ograniczeń w przepływie towarów, usług i kapitału oraz możliwość podejmowania działalności na całym świecie spowodowały, że podmioty gospodarcze (przedsiębiorstwa, instytucje finansowe) muszą sprostać konkurencji w skali globalnej. Podstawą polskiej gospodarki są małe i średnie przedsiębiorstwa, którym należy stworzyć optymalne warunki rozwoju w celu poprawy ich konkurencyjności i innowacyjności. Książka *Otwarcie, konkurencyjność, wzrost* pod redakcją naukową Katarzyny Żukrowskiej wpisuje się zatem w aktualny nurt badań. Dotyczy również zagadnień praktycznych i stanowi interesującą lekturę dla współczesnego ekonomisty zajmującego się teorią ekonomii czy międzynarodowymi stosunkami gospodarczymi. Głównym celem książki jest przegląd stanowisk w kwestii konkurencji i konkurencyjności, prezentowanych w światowej literaturze.

Recenzowana monografia wydaje się ciekawym głosem w dyskusji o wpływie otwartości gospodarki krajowej na konkurencyjność międzynarodową i o skutkach, jakie to powoduje dla wzrostu gospodarczego. Wyniki analiz zaprezentowane w opracowaniu potwierdzają, że jest to ważny temat ze względu na problemy, które stoją przed współczesną ekonomią. Autorzy wskazują, że poglądy ekonomistów nie są tu jednoznaczne. Mimo dość licznych dowodów na to, że otwarcie gospodarki poprawia konkurencyjność i przyczynia się do wzrostu gospodarczego, przeważa opinia o konieczności ochrony i wspierania narodowych przedsiębiorstw.

Recenzowana monografia składa się ze zbioru opracowań, w których starano się odpowiedzieć na kilka pytań, m.in.: co to jest otwarcie gospodarki, jak ujmuje je teoria ekonomii, jak polityka reaguje na otwarcie gospodarki oraz jakie instrumenty należy stosować w gospodarce i jak na otwarcie reagują podmioty działające w gospodarce. W monografii starano się również pokazać związki między otwieraniem gospodarki a konkurencją i konkurencyjnością. Postawione pytania mają na celu sformułowanie wniosków, które mogłyby znaleźć praktyczne zastosowanie w polityce konkurencji państwa takiego jak

---

* Narodowy Bank Polski, Departament Analiz Ekonomicznych; Szkoła Główna Handlowa w Warszawie;
e-mail: mpawlo1@sgh.waw.pl

Recenzja przedstawia osobiste poglądy autora, a nie instytucji, w której jest zatrudniony.

Polska, które – zdaniem Autorów książki – znajduje się w fazie przejściowej między etapem rozwoju sterowanego przez efektywność a etapem rozwoju sterowanego przez innowacyjność. Dla pokonania luki rozwojowej w zakresie konkurencyjności i innowacyjności, dzielącej wschodzące i rozwijające się rynki od światowych liderów, ważna jest identyfikacja dziedzin decydujących o konkurencyjności międzynarodowej, które mogą stanowić podstawę zmian polityki konkurencji i jej instrumentów. Analiza przeprowadzona przez Autorów wskazuje, że zmiany te powinny się koncentrować na działalności innowacyjnej przedsiębiorstw. Obecnie jest to utrudnione w związku z brakiem stałych więzi między przedsiębiorstwami a ośrodkami badawczymi i instytutami, w których kształtowane są innowacje. Inną słabością, zdaniem Autorów, jest istniejący model nauczania, niedostatecznie ukierunkowany na abstrakcyjne myślenie i kreatywność.

Recenzowana publikacja składa się z siedmiu rozdziałów. Pierwszy artykuł, autorstwa Katarzyny Żukrowskiej, pt. *Otwarcie gospodarki a konkurencyjność*, wprowadza w tematykę opracowania i definiuje używane w nim pojęcia. Autorka prezentuje zagadnienie otwarcia gospodarki w kontekście przemian gospodarczych w naszym kraju oraz opisuje koszty i korzyści wynikające z otwarcia gospodarki. Odnosi się również do kryzysu z 2008 r. oraz do wpływu otwarcia gospodarki na szeroko rozumianą konkurencyjność.

Agnieszka Domańska – autorka drugiego rozdziału, pt. *Otwartość gospodarki jako uwarunkowanie konkurencyjności – przegląd podejść teoretycznych i analitycznych* – kontynuuje te rozważania. Objasniając kolejne pojęcia, skupia się na definicji konkurencyjności. Opiera się przy tym na bardzo bogatej literaturze przedmiotu, krajowej i zagranicznej. Należy zauważyć, że nie ma jednoznacznej definicji konkurencyjności, ponieważ jest ona zjawiskiem złożonym, będącym przedmiotem zainteresowania wielu dyscyplin nauki. Wciąż trwa dyskusja nad metodami jej pomiaru i determinantami wzrostu. Neoklasyczna ekonomia wyjaśnia konkurencyjność w ramach mikroekonomicznej teorii cen na rynku doskonale konkurencyjnym, natomiast w teorii marketingu rozpatruje się konkurencyjność z punktu widzenia konsumenta i jego preferencji. Oprócz pojęcia konkurencyjność używa się również terminów pozycja konkurencyjna oraz przewaga konkurencyjna (Kołodziejczyk, Pawłowska 2006). W skali makro do oceny konkurencyjności państw stosuje się indeksy narodowej konkurencyjności (*indices of national competitiveness*). Światowe Forum Ekonomiczne w Genewie¹ publikuje indeks konkurencyjności (*the growth competitiveness index – GCI*) w raporcie pt. *Global Competitiveness Report*, a Międzynarodowy Instytut Rozwoju i Zarządzania w Lozannie² – indeks *the world competitiveness scoreboard* w raporcie *World Competitiveness Yearbook (2017)*³. Mimo że indeksy te od dłuższego czasu są opisywane w literaturze przedmiotu, Autorka szeroko i szczegółowo omawia metody pomiaru konkurencyjności. Bardzo szczegółowo definiuje również indeksy pomiaru otwartości gospodarki.

Autorką kolejnego rozdziału, pt. *Rola Światowej Organizacji Handlu w procesie otwierania gospodarek narodowych*, jest Małgorzata Zajączkowski. Omawia w nim rolę WTO w tym procesie. Przedmiotem analizy jest handel międzynarodowy, wpływający na otwarcie gospodarek. WTO jest główną instytucją międzynarodową odpowiedzialną za wprowadzenie regulacji służących poprawie handlu

¹ World Economic Forum – niezależna organizacja typu *non-profit*. Jej celem jest wspieranie rozwoju gospodarczego i społecznego na świecie.

² International Institute for Management Development – niezależny instytut badawczy zajmujący się edukacją w dziedzinie zarządzania.

³ Pierwotnie składał się z podindeksów dotyczących: warunków makroekonomicznych, udziału w handlu międzynarodowym, jakości finansowania, infrastruktury, jakości zarządzania firmami, zmian technologicznych oraz kapitału ludzkiego (szerzej: Nabi, Luthria 2002, s. 5).

światowego. Jej działanie polega na promowaniu handlu światowego przez liberalizację zasad wymiany. Temat podjęty w tym rozdziale jest istotny, ponieważ światowa gospodarka stale się zmienia i dotychczasowe reguły okazują się niewystarczające do utrzymania konkurencyjności krajów europejskich wobec nowych potęg gospodarczych.

Kolejny rozdział, pióra Katarzyny Żukrowskiej, pt. *Czynniki decydujące o konkurencyjności w Polsce. Dynamika rozwoju. Możliwości. Co je hamuje*, stanowi uzupełnienie tekstu otwierającego publikację. Autorka omawia w nim zewnętrzne (międzynarodowe) oraz wewnętrzne czynniki wpływające na konkurencyjność Polski. Wśród czynników wewnętrznych jako słabość wskazuje dość niski poziom innowacyjności, małą liczbę patentów oraz brak stabilności politycznej. Wątpliwości Autorki znajdują potwierdzenie w wynikach badań ankietowych Narodowego Banku Polskiego, które wykazały, że na decyzje inwestorów może niekorzystnie wpływać zwiększona niepewność, związana np. ze zmiennym i nieprzewidywalnym środowiskiem regulacyjnym w kraju, ale także ryzyko zewnętrzne, m.in. brexit (NBP 2016). Wydaje się jednak, że największy niepokój wywołują obecnie wydarzenia w Unii Europejskiej. Brytyjczycy zdecydowali w referendum, przeprowadzonym 23 czerwca 2016 r., o wyjściu z UE. Ta decyzja jednych zaskoczyła, innych skłoniła do zastanowienia, co ją spowodowało. Wydaje się, że odpowiedzi należy szukać zarówno w sferze realnej gospodarki UE, jak i w sferze finansowej. Ostatni globalny kryzys finansowy z 2008 r. unacznił wzrost znaczenia banków w gospodarce oraz przewartościował wiele paradygmatów i doktryn we współczesnej ekonomii. Rządy na całym świecie były zmuszone do ratowania niewypłacalnych banków, korzystając z pieniędzy podatników, w obawie przed destrukcyjnymi skutkami ich upadłości dla gospodarki. Dodatkowo nasilający się problem migracyjny spowodował, że nasiliły się nastroje antywspółnotowe.

Kolejny rozdział, autorstwa Romana Wośka, pt. *Analiza pozycji Polski w rankingach konkurencyjności. Skokowy i niespodziewany awans oraz jego przyczyny*, odnosi się do konkurencyjności polskiej gospodarki w skali makro. Autor uzupełnia już zdefiniowane pojęcia o międzynarodową pozycję konkurencyjną oraz międzynarodową zdolność konkurencyjną. Porusza też problem konkurencyjności w skali mikro, odnosząc się do rankingu Polski w raporcie *Doing Business* (World Bank 2016)⁴, oraz formułuje wnioski i rekomendacje dla polityki państwa.

W ocenie konkurencyjności podmiotów gospodarczych w skali mikro brane są pod uwagę wskaźniki efektywności mikroekonomicznej oraz innowacje i działalność badawczo-rozwojowa. Innowacyjności i jej roli w budowaniu pozycji konkurencyjnej dotyczą kolejne dwa, bardzo ciekawe rozdziały: *Instrumenty polityki innowacyjnej w Polsce – wsparcie dla innowacji czy imitacji?* (Joanny Stryjek) oraz *Przemiany w działalności innowacyjnej przedsiębiorstw i ich wpływ na konkurencyjność ekonomiczną. Wnioski dla polityki innowacyjnej* (Anny Zorskiej). Odnoszą się one do pojęcia konkurencyjności w skali mikro, której elementem jest właśnie innowacyjność.

Innowacyjność wiąże się z wprowadzeniem czegoś nowego – nowatorstwem, reformą, ulepszeniem. Schumpeter zwrócił uwagę na konieczność szerokiego ujmowania innowacji, gdyż ich efekty nie wynikają jedynie z nowości technicznych, ale także organizacyjno- produkcyjnych (Schumpeter 1960). Joanna Stryjek odnosi się do definicji innowacji przedstawionej w Podręczniku Oslo⁵ oraz do opracowania *Dynamiczna Polska 2020. Strategia innowacyjności i efektywności gospodarki*, opublikowanego

⁴ *Doing Business* to publikowany co roku raport Banku Światowego. Znajduje się w nim opis i porównanie warunków prowadzenia biznesu w 190 krajach świata.

⁵ OECD, Science, Technology and R&D Statistics, http://www.oecd-ilibrary.org/science-and-technology/data/oecd-science-technology-and-r-d-statistics_strd-data-en.

przez Ministerstwo Gospodarki w 2013 r. Moim zdaniem brakuje tu informacji, jak Polska plasuje się w rankingach innowacyjności gospodarek, m.in. takich jak Innovation Union Scoreboard. Z kolei Anna Zaorska ciekawie zaprezentowała politykę innowacji, w tym stymulowanie innowacji dzięki umiędzynarodowieniu prac badawczo-rozwojowych.

W ostatnim rozdziale, pt. *Ekonomiczny wymiar otwartych danych – pomiędzy mitem a rzeczywistością* (Anetty Janowskiej), Autorka omówiła kwestię udostępniania i wykorzystania danych publicznych, niezwykle ważną dla budowania gospodarki opartej na wiedzy.

W zakończeniu Katarzyna Żukrowska podsumowuje zagadnienia omówione w publikacji. Podkreśla rolę otwartości gospodarki w kontekście jej konkurencyjności. Zarówno wstęp, jak i zakończenie znakomicie scalają monografię, której jako dziełu wielu autorów, poświęconemu różnym aspektom konkurencyjności, z natury trudno nadać spójność.

W opracowaniu omówiono ważne aspekty gospodarki otwartej, zarówno w skali mikro, takie jak konkurencyjność i innowacyjność przedsiębiorstw, jak i w skali makro, takie jak utrzymanie stabilności makroekonomicznej. Pytania postawione w recenzowanej książce mogą być przedmiotem refleksji zarówno dla badaczy preferujących tradycyjne podejście do ekonomii, jak i zwolenników jej nowych nurtów, a poruszane tematy oraz zaprezentowany przegląd różnych stanowisk mogą pomóc w opracowywaniu polskiej strategii konkurencyjności w gospodarce otwartej. O tym, jak ważny jest to problem dla gospodarki, świadczą cele strategii rządowych dotyczących rozwoju gospodarczego Polski⁶. Można ewentualnie zalecić Autorom, aby w przyszłym, rozszerzonym wydaniu uwzględnili etykę i jej rolę w działalności przedsiębiorcy, ponieważ bez tego trudno porównywać konkurencyjność gospodarek afrykańskich lub np. Chin. W monografii zabrakło mi również odniesienia się do problemu właściwego finansowania działalności innowacyjnej. Należy zauważyć, że innowacyjność oraz badania i rozwój są dodatnio skorelowane z ich właściwym finansowaniem (por. Cosci, Meliciani, Sabato 2015). Kompleksowych wniosków dotyczących finansowania w kontekście globalnym dostarcza raport Banku Światowego *Global financial development report 2015–2016: long-term finance* (World Bank 2015). Wykazano w nim, że przedsiębiorstwa uznają, iż utrudnienia w dostępie do finansowania są poważną przeszkodą w prowadzeniu działalności. Pozyskanie zewnętrznego finansowania projektu innowacyjnego jest trudne. Konieczne jest przełamanie nieufności dostawców kapitału przez udostępnianie im informacji o kliencie. Głównym źródłem kapitału dla przedsiębiorstw jest sektor bankowy, jednak w przypadku projektów innowacyjnych banki zachowują dużą ostrożność. Jest to spowodowane dużym ryzykiem dla banków oraz wysokimi wymaganiami dotyczącymi zabezpieczeń. Pozyskanie kredytu bankowego na inwestycje w badania i rozwój jest trudniejsze niż na zwykłe inwestycje. Zjawisko to jest przedmiotem wielu analiz (m.in. Brighi, Torluccio 2009).

Recenzowane opracowanie wydaje się ważnym głosem w dyskusji na temat poprawy konkurencyjności i utrzymania polskiej gospodarki na ścieżce zrównoważonego wzrostu. Ze względu na tempo przemian we współczesnych gospodarkach, w tym w Unii Europejskiej, trudno jednak znaleźć jednoznaczne odpowiedzi na postawione w nim pytania.

---

⁶ Problem innowacyjności jest poruszany m.in. w najnowszej *Strategii na rzecz odpowiedzialnego rozwoju* (Ministerstwo Gospodarki i Rozwoju 2017).

Bibliografia

- Brighi P., Torluccio G. (2009), *The financing menu of R&D and traditional investments*, RCEA Working Paper, WP-09, Rimini Centre for Economic Analysis.
- Cosci S., Meliciani V., Sabato V. (2015), *Relationship lending and innovation: empirical evidence on a sample of European firms*, CERBE WP, 4, Centre for Relationship Banking and Economics.
- Kołodziejczyk D., Pawłowska M. (2006), *Konkurencyjność polskich przedsiębiorstw po wejściu do Unii Europejskiej – wyniki badania ankietowego*, Materiały i Studia NBP, 26, Narodowy Bank Polski.
- IMD (2017), *World Competitiveness Yearbook*, IMD World Competitiveness Center, <https://www.imd.org/research/books/world-competitiveness-yearbook-2017/>.
- Ministerstwo Gospodarki i Rozwoju (2017), *Strategia na rzecz odpowiedzialnego rozwoju*, Warszawa.
- Nabi I., Luthria M. (2002), *Building Competitive Firms, Incentives and Capabilities*, The World Bank.
- NBP (2016), *Sytuacja finansowa sektora przedsiębiorstw w III kw. 2016 r.*, Narodowy Bank Polski.
- Schumpeter J. (1960), *Teoria rozwoju gospodarczego*, Wydawnictwo Naukowe PWN.
- World Bank (2015), *Global financial development report 2015–2016: long-term finance*, World Bank Group, <http://documents.worldbank.org/curated/en/955811467986333727/Global-financial-development-report-2015-2016-long-term-finance>.
- World Bank (2016), *Doing Business 2017: Equal Opportunity for All*, www.doingbusiness.org/report.
- World Economic Forum (2016), *Global Competitiveness Report. 2016–2017*, <https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2016-2017-1>.

